

proti pracujúcemu človekovi, ale snahu oslobodiť ho od prežitkov minulosti. Kryvejlova práca je cennou pomôckou pri získavaní a komunistickej výchove pracujúcich mas.

Karel Kasal

GALÉNOŠ, ÚVOD DO LOGIKY. Z gréčtiny preložil dr. R. Hošek. Úvodnú štúdiu a poznámkový komentár napísal dr. K. Berka. NČSAV, Praha 1958. Strán 79, cena 5 Kčs.

Galenos pochádzajúci z Pergama (asi 130—200 n. l.) a predstavujúci vrchol antickej medicíny zaujímal v stredovekej medicíne to miesto, ktoré Aristoteles vo filozofii. V mladosti sa po niekoľko rokov dôkladne filozoficky vzdelával v platonizme, v aristotelizme, v epikureizme a v stoicizme, potom sa venoval štúdiu medicíny. Ako významný lekár pôsobil v rozličných mestách východnej časti Rímskej ríše, ba dokonca bol nejaký čas aj v samom Ríme, a to v službách známeho cisára — filozofa na tróne — Marca Aurelia.

Galenos, ktorého význam spočíva teda v prvom rade v medicíne, kde jeho rozsiahle vedecké dielo predstavuje syntézu všetkých vedeckých poznatkov starého lekárstva od čias Hippokratových (5. stor. pr. l.) až do jeho doby, je tiež autorom niekoľkých menších logických spisov. Z týchto sa odhládnuc od malého počtu zlomkov z jeho diela O dôkaze (Peri apodeixeos) zachovalo jedine menšie dielo Úvod do logiky (Eisagógé dialektiké).

Rukopis Galenovho Úvodu do logiky, pochádzajúci z 13. stor., bol však objavený len v prvej polovici 19. stor. v kláštore na vrchu Athos v Grécku. Tento Galenov Úvod je popri Aristotelových logických spisoch jediné úplne zachované logické dielo z antického staroveku, významné už tým, že sa v ňom odráža stav antickej logiky takmer 5 storočí po klasickej logike Aristotelovej.

Ako boli spory o autentičnosť Aristotelových Kategórií, tak isto to bolo aj s týmto Galenovým dielom. Bol to opäť známy historik logiky C. Prantl, ktorý vo svojich *Geschichte der Logik im Abendlande* popiera Galenovo autorstvo a hovorí iba o Pseudo-Galenovi. Je zásluhou najlepšieho

vydavateľa tohto Úvodu K. Kalbflaischa, že na základe niekoľkých presvedčivých argumentov dokázal Galenovo autorstvo. Kalbflaischove argumenty sa všeobecne uznávajú za správne.

Pohnútkou k napísaniu tohto diela (i niektorých nezachovaných logických diel) bola logická nedôslednosť a zlý metodologický prístup ku skúmaným otázkam, z ktorými sa Galenos stretal v lekárskejších dielach svojich predchodcov i súčasníkov. Sám Galenos totiž dôsledne uplatňoval logické postupy vo svojich dielach, a to či už pri podávaní dôkazov, alebo v polemikách so svojimi protivníkmi. Povšimnutiahodné sú tiež Galenove požiadavky (uvedené v inom jeho diele), potrebné pre tvorivú vedeckú prácu, z ktorých niektoré ani dnes nestrácajú na svojej cene a aktuálnosti: a) každý vedec musí mať bystrý povahu; b) musí sa od mladosti až do staroby cvičiť, najmä vo vedách, ako je matematika a geometria; c) musí starostlivo počúvať všetkých ľudí okolo seba, najmä dobrých učiteľov; d) musí byť veľmi usilovný a musí pracovať trebárs aj do noci; e) musí pracovať so zápalom pre svoj odbor; f) musí používať metódu a g) musí túto metódu sám budovať.

Galenov Úvod do logiky, dielo pomerne malé (v preklade je to spolu 26 strán, od strany 29—55), určené snáď lekárom, obsahuje 19 kapitol najpravdepodobnejšie s neúplným záverom.

Na začiatku 1. kapitoly dotýka sa Galenos niektorých gnozeologických problémov. Rozlišuje tu totiž javy, z ktorých jedny poznávame vnímaním, druhé myslením — to je nedokazované (anapodeiktos) poznanie (my by sme ho nazvali bezprostredným poznaním), naproti tomu treba dokazovať javy, ktoré sa nepoznávajú ani vnímaním ani myslením (podľa nás — sprostredkované poznanie). V 2. kapitole sa uvádza klasifikácia súdov, ktorých sa tu rozlišuje celkovo 11 druhov. Z nich prvý je utvorený na základe existencie, kým ostatných desať podľa desiatich známych kategórií Aristotela. Základné výrokové spojenia, najmä implikácia a disjunkcia tvoria obsah 3.—5. kapitoly. Ku 6. kapitole, v ktorej sa skúma obrat a obmena, pripojuje Galenos výklad o tzv. stoických anapodeiktických (t. j. nedokázateľných, dôkazu nevyžadujúcich) úsudkoch. O vzájomnom vzťahu medzi kategorickým

sylogizmom a stoickými úsudkami sa hovori v 7. kapitole, kým v 8.—10. kapitole sa podáva rozbor kategorického sylogizmu podľa troch figur a ich rozličných modov. Tzv. štvrtá figura, ktorú Galenovi neprávnom pripisujú niektorí historici logiky, pochádza až zo 6. stor. n. l. Doplnkom k tomuto výkladu sú 11.—13. kapitola. Úsudky stoickej výrokovej logiky sú opäť predmetom 14. a 15. kapitoly, kým v 16.—18. kapitole sa rozoberajú vzťahové úsudky a v poslednej, t. j. 19. kapitole ďalšie druhy úsudkov.

Galenos, hoci filozoficky patrí predovšetkým k peripatetikom, je pokračovateľom stoickej výrokovej logiky, pre ktorú znamená jeho dielo významný prínos, a to hlavne v tom, že hlbšie pochopil a v dôsledku toho aj prepracoval teóriu zložitých výrokov a že rozvinul učenie o anapodiktických úsudkoch. No konštatovať treba aj jeho zásluhy o počiatky vzťahovej logiky. Preto štúdium uvedeného Galenovho diela predpokladá poznanie nielen klasickej logiky Aristotelovej, ale aj výrokovej logiky stoickej.

Obsiahly úvod (5—25) a bohatý petitom vysádzaný poznámkový komentár (55—79) kandidáta filozofických vied Berku nľahuje štúdium tohto z hľadiska dejín logiky nesporné významného diela. S uznaním sa treba zmieniť aj o veľmi dobrom, večne správnom a modernom Hošekovom preklade tohto diela, pri ktorom bolo potrebné prekonať mnoho úskalí najmä pre Galenovu terminologickú nedôslednosť, keďže používa aj peripatetické aj stoické logické termíny.

Július Špaňár

MARK PETROVIČ BASKIN, *BOLO NA POČIATKU SLOVO?* Martin 1958, strán 122.

Práca obsahuje tri kapitoly. V prvej sa poukazuje na základný protiklad medzi materializmom a nábožencko-idealistickým svetonáhľadom. Autor odhaľuje triedne a gnozeologické korene náboženstva a idealizmu, na príkladoch ilustruje reakčnú úlohu náboženstva a cirkvi. V tejto časti stručne načrtáva i dejiny ateizmu, počnúc predstaviteľmi starovekého Orientu, idúc cez grécky starovek, stredovek, novovek a končiac

Feuerbachom, ktorého pokrokoví myslitelia porovnávali s ohnivým potokom očisťujúcim ľudské myslenie od idealizmu a náboženstva, povier a bludov.

Druhá časť tvorí ťažisko celej práce. Najviac v tejto kapitole zaujme materialistická kritika náboženského učenia o stvorení a konci sveta. Biblická kozmogónia učí, že svet, v ktorom žijeme, stvoril boh z ničoho. Toto učenie je nielen v rozpore s vedou, ale je aj nedôsledné a protirečí samo sebe.

V záverečnej časti práce autor podrobuje kritike náboženskú morálku, ktorá — ako výstižne hovorí Marx — prenáša na nebo nábradu za utrpenie prežité na zemi a tým jestvovanie týchto pozemských utrpení ospravedľuje. Reakčnosť, pasívnosť, parazitizmus, individualizmus a pokrytectvo — to sú charakteristické znaky náboženskej morálky. Náboženská morálka je nezlučiteľná s komunistickou morálou. Od seba sa líšia i triednym i teoretickým obsahom. Naša komunistická morálka je predovšetkým morálkou robotníckej triedy a jej teoretický základ tvorí marxistická filozofia. Vedecnosť, aktívnosť, súdružská spolupráca a vzájomná pomoc, socialistický internacionalizmus, pravdivosť, zásadovosť a dôslednosť — to sú znaky vlastné iba komunistickej morálke.

(e d)

M. Š. BACHITOV, *ČO JE MIKROSOCIOLÓGIA*, Bratislava 1959, strán 45.

Antor oboznamuje čitateľa s módnym smerom súčasnej západnej sociológie, s tzv. mikrosociológiou. Tento smer sa najviac rozšíril v Spojených štátoch, kde medzi jeho popredných predstaviteľov patrí J. Moreno, E. Jennings, G. Lundberg a iní. Vo Francúzsku sa medzi jeho stúpenecov zaradil známy sociológ G. Gurvitch.

Mikrosociológovia vyhlasujú, že sa im podarilo vypracovať teóriu, ktorá umožní vysvetliť všetky súčasné spoločenské procesy. Ich teória vraj vylučuje nevyhnutnosť sociálnych revolúcií v ich doterajšej podobe, umožňuje odstrániť spoločenské konflikty a vytvoriť súlad medzi ľuďmi.

Výrazným znakom mikrosociológie, ktorý upúta už pri prvom oboznámení sa s ňou, je novosť jej terminológie. Do oblasti spoloč-